

Заняття 14. Чи збігаються межі країни та кордони держави?

Аркуш 7

Занурення

Вправа 1. Мовчазне споглядання

Дії вчителя/вчительки:

- Покладіть аркуш перед учнівством і запропонуйте 3-5 хвилин просто споглядати його у тиші
- "Сьогодні ми разом досліджуватимемо особливий аркуш. Спочатку дайте собі час просто подивитися. Що б ви не відчули чи побачили — це нормально і важливо"
- Створіть атмосферу безпеки та спокою

Дії учнівства:

- Мовчазно розглядають аркуш
- Дозволяють собі відчути перші враження
- Можуть просто сидіти з власними думками

Орієнтовні відповіді:

- Спокійне споглядання без коментарів
- Можливі невербальні реакції: цікавість, здивування
- Природна зосередженість на деталях

Вправа 2. Перше враження

Дії вчителя/вчительки:

- "Який перший образ, слово чи відчуття приходить вам на думку, коли дивитеся на цей аркуш?"
- "Поділіться одним словом або короткою фразою: що першим відгукується у вашому серці?"
- Приймайте всі відповіді без оцінки

Дії учнівства:

- Висловлюють перші спонтанні враження
- Можуть поділитися одним словом або образом

- Мають право на мовчання

Орієнтовні відповіді:

- "Подорож"
- "Таємниця"
- "Питання"
- "Карта"
- "Валіза спогадів"
- "Незрозуміло, але цікаво"
- "Як лабіринт"
- "Шифр"

Вправа 3. Деталі, що привертають увагу

Дії вчителя/вчительки:

- "Які деталі на цьому аркуші одразу привертають вашу увагу?"
- "Що тут незвичайне? Що викликає питання?"
- "Покажіть пальцем те, що вас заінтригувало найбільше"

Дії учнівства:

- Вказують на конкретні елементи аркуша
- Називають те, що їм цікаво
- Можуть описувати свої асоціації з певними деталями

Орієнтовні відповіді:

- "Цей човник у формі літери"
- "Напис на картині всередині"
- "Валіза з хрестом"
- "Питання навколо країни"
- "Ключ біля карти"
- "Стрілка вниз"
- "Дерево на краю"
- "Ці дивні символи"

Дослідження

Вправа 4. Візуальне мислення

Дії вчителя/вчительки:

- "Що ви бачите на цьому аркуші?"
- "Що може відбуватися тут?"

- "Що дає вам таку думку?"
- Фіксуйте всі спостереження без оцінювання

Дії учнівства:

- Детально описують те, що бачать
- Висловлюють припущення про значення елементів
- Обґрунтовують свої спостереження

Орієнтовні відповіді:

- "Бачу контур країни з різними символами всередині"
- "Там є валіза, мабуть, хтось подорожує"
- "Цей напис схожий на питання про державу"
- "Ключ може означати, що щось потрібно відкрити"
- "Човник у формі літери може бути символом"
- "Картина всередині показує щось важливе"
- "Стрілка вказує кудись за межі"
- "Дерево росте на кордоні"

Вправа 5. Читання тексту

Дії вчителя/вчительки:

- "Прочитаймо разом напис на аркуші: 'Чи збігаються межі країни та кордони держави?'"
- "Як ви розумієте це питання?"
- "Чи може країна бути більшою або меншою за державу?"

Дії учнівства:

- Читають напис разом або по черзі
- Обговорюють значення питання
- Шукають зв'язок між текстом і візуальними елементами

Орієнтовні відповіді:

- "Країна — це де живуть люди, а держава — це правила"
- "Мабуть, країна в серці може бути іншою"
- "Держава має кордони на карті, а країна — в пам'яті"
- "Коли переїжджаєш, країна залишається з тобою"
- "Україна більша, ніж її кордони"
- "Країна — це мова, традиції, а держава — це паспорт"
- "Можна жити в одній державі, але любити іншу країну"
- "Країна живе в людях, а не тільки на землі"

Вправа 6. Метафоричне дослідження

Дії вчителя/вчительки:

- "Якби цей аркуш був музикою, яку мелодію ви б почули?"
- "Які кольори асоціюються у вас з цими символами?"
- "На що схоже це питання про країну та державу?"

Дії учнівства:

- Створюють музичні, колірні та інші асоціації
- Шукають метафори для складних понять
- Виражають абстрактні ідеї через відчуття

Орієнтовні відповіді:

- "Це як сумна, але надійна мелодія"
- "Золотаво-синє, як прапор, але з теплими відтінками"
- "Як пісня, яку співаєш удома та за кордоном"
- "Схоже на коробку зі скарбами дитинства"
- "Як відчуття дому, коли його немає поруч"
- "Наче мрійливий вальс про повернення"
- "Як звук дощу за вікном чужого дому"
- "Схоже на обійми, які можна носити із собою"

Вправа 7. Філософські питання допитливої дитини**Дії вчителя/вчительки:**

- "А чи мають дерева громадянство тієї країни, де вони ростуть?"
- "Що якби хмари могли обирати, над якою країною пливти?"
- "Чи може річка належати одночасно кільком країнам?"
- "Як птахи знають, де закінчується одна країна й починається інша?"
- "Чи існують кордони для мрій?"

Дії учнівства:

- Міркують над незвичайними питаннями
- Порівнюють людський досвід з природним світом
- Шукають власні "дитячі" питання

Орієнтовні відповіді:

- "Дерева не мають паспортів, але вони частина країни"
- "Хмари вільні, їм не потрібні візи"
- "Річка об'єднує країни, як дружба"
- "Птахи знають шлях серцем, не картою"
- "Мрії не мають кордонів, вони всюди"
- "Сонце світить однаково на всі країни"
- "Дощ не запитує дозволу, щоб падати"

- "Вітер носить пісні з однієї країни в іншу"

Вправа 8. Особистісні зв'язки

Дії вчителя/вчительки:

- "Що для вас означає слово "країна"? А "дім"?"
- "Чи можете ви нести свою країну в серці, навіть якщо живете в іншому місці?"
- "Що ви взяли б з собою у валізу, якби вона могла вмістити не речі, а відчуття?"
- "Які "кордони" в житті неможливо перетнути, а які легко?"

Дії учнівства:

- Ділитися особистими асоціаціями та досвідом
- Рефлексують над поняттями дому та належності
- Можуть розповідати про власний досвід переїздів

Орієнтовні відповіді:

- "Країна — це там, де я відчуваю себе собою"
- "У валізу я б поклав сміх бабусі та запах маминих оладок"
- "Дім — це там, де мене розуміють без слів"
- "Можна жити далеко, але залишатися українцем"
- "Кордони мови легко перетнути, а кордони серця — важко"
- "Країна живе в піснях, які я пам'ятаю"
- "Я ношу Україну в кожному слові рідної мови"
- "Дім — це люди, яких любиш, а не будинки"

Вправа 9. Сучасні українські зв'язки

Дії вчителя/вчительки:

- "Сьогодні існують різні мобільні додатки, які допомагають українським дітям по всьому світу вчити рідну мову та зберігати зв'язок з культурою. Наприклад, "Can't Wait to Learn: Ukraine" допомагає дітям вивчати українську через ігри. Як технології можуть допомагати зберігати зв'язок з країною?"
- "Що об'єднує українських дітей у різних куточках світу?"
- "Які нові "мости" між Україною та світом будуємо ми сьогодні?"

Дії учнівства:

- Обговорюють роль технологій у збереженні культурної ідентичності
- Шукають спільні риси українських дітей за кордоном
- Розмірковують про майбутнє зв'язків з Україною

Орієнтовні відповіді:

- "Через інтернет ми можемо дивитися українські мультики"
- "Всі українські діти знають "Червону руту""
- "Ми створюємо нові традиції, живучи в різних країнах"
- "Соціальні мережі допомагають не забувати українську"
- "Спільні спогади про бабусині казки"
- "Ми всі мріємо про мирну Україну"
- "Українська музика звучить у всьому світі"
- "Ми будуємо мости дружби між країнами"

Творчість

Вправа 10. Варіанти творчих завдань

Варіант А. Моя особиста карта країни

Створіть карту своєї особистої "країни" — не географічну, а емоційну. Позначте на ній місця спогадів, людей, які важливі, мрії та цінності. Це може бути малюнок, колаж або навіть 3D-модель.

Варіант Б. Валіза часу

Уявіть валізу, яка може зберігати не речі, а моменти часу. Що ви покладете туди зі свого минулого? Що хочете додати з майбутнього? Створіть цю валізу у вигляді списку, малюнка або коміксу.

Варіант В. Діалог між країною та державою

Напишіть короткий діалог або п'єсу, де Країна розмовляє з Державою. Про що вони сперечаються? У чому погоджуються? Можете розіграти цей діалог у парах.

Варіант Г. Мій "паспорт мрій"

Створіть особливий паспорт, який засвідчує не громадянство, а ваші мрії, таланти та цінності. Які "візи" потрібні для подорожі до ваших цілей? Включіть фото, печатки та особливі сторінки.

Рефлексія

Вправа 11. Особиста рефлексія (мовчазна)

Дії вчителя/вчительки:

- "Закрийте очі та дайте собі кілька хвилин тиші. Подумайте: що нового я дізнався/лася про поняття "країна" та "дім"?"
- "Які питання залишилися зі мною після цього заняття?"
- "Що я відчуваю зараз?"

Дії учнівства:

- Рефлексують у тиші над заняттям
- Усвідомлюють власні відкриття
- Формують питання для подальшого роздуму

Орієнтовні відповіді:

- Внутрішні роздуми без необхідності вербалізації
- Усвідомлення нових аспектів ідентичності
- Формування особистих питань

Вправа 12. Спільне коло

Дії вчителя/вчительки:

- "Хто хоче поділитися одним словом або відчуттям про сьогоднішнє заняття?"
- "Чи виникли у вас нові питання про країну, державу чи дім?"
- "Подякуймо собі та одне одному за цей час дослідження"

Дії учнівства:

- Добровільно діляться враженнями
- Висловлюють подяку за спільний досвід
- Можуть поставити нові питання

Орієнтовні відповіді:

- "Зрозумів, що дім — це не тільки місце"
- "Відчуваю тепло від думки про Україну"
- "Хочу дізнатися більше про інші країни"
- "Дякую за можливість подумати про важливе"
- "Тепер розумію, чому дорослі говорять про корені"
- "Відчуваю себе громадянином світу"
- "Вдячний за наші спільні роздуми"

Вправа 13. Валізка додому

Дії вчителя/вчительки:

- "Ось ваша "валізка додому" з експериментами на вибір. Оберіть те, що вам цікаво, або створіть власний експеримент. Це не завдання для оцінки, а запрошення до досліджень"

Сімейні дослідження (на вибір):

1. Запитайте бабусю або дідуся: "Що для вас означало слово "Батьківщина" у вашому дитинстві?"
2. Створіть разом з родиною "карту сімейних місць" — позначте всі країни та міста, де жили ваші родичі
3. Попросіть маму чи тата розповісти про місце, де вони відчували себе найбільш "вдома"

Цифрові експерименти (на вибір):

1. Знайдіть у Google Maps три місця у вашому місті з українськими назвами
2. Знайдіть онлайн-музей України та вирушіть у віртуальну подорож

Дослідницькі місії (на вибір):

1. Дослідіть, скільки українських ресторанів/магазинів є у вашому місті
2. Знайдіть дерево або річку, що "перетинає кордони" та опишіть цей досвід
3. Відвідайте місцеву бібліотеку та знайдіть книгу про Україну

Філософські експерименти (на вибір):

1. Поставте дорослому незручне питання: "Чи може людина мати дві Батьківщини?"
2. Спостерігайте за птахами та подумайте: "Що вони знають про свободу?"
3. Напишіть лист Алевтині Кахідзе з питанням про цей аркуш
4. Уявіть розмову між вашим серцем та паспортом

Творчі практики (на вибір):

1. Напишіть казку про валізу, яка подорожувала світом
2. Створіть колаж "Мій дім у різних країнах світу"
3. Придумайте нову традицію для українських дітей за кордоном

Методичні коментарі

Для 9-11 років:

- Використовуйте більше візуальних метафор та конкретних прикладів
- Фокусуйтеся на відчуттях та особистому досвіді замість абстрактних понять
- Дозвольте більше часу на творчі завдання з малювання та рольових ігор

- Спростуйте філософські питання до зрозумілих порівнянь з природою

Для 12-13 років:

- Поєднуйте емоційний досвід з більш складними концепціями ідентичності
- Заохочуйте дискусії про різницю між формальною та емоційною належністю
- Можете ввести елементи історичного контексту через особисті історії
- Підтримуйте критичне мислення про поняття кордонів та державності

Для 14-15 років:

- Поглиблюйте дискусію про громадянство, культурну ідентичність та глобальні зв'язки
- Обговорюйте сучасні виклики мультикультурного світу
- Заохочуйте створення проєктів, що досліджують зв'язки між особистим та політичним
- Підтримуйте дебати про майбутнє національних ідентичностей у глобальному світі

Складні ситуації та реакції

Ситуація. Дитина заперечує, що має будь-який зв'язок з Україною

Реакція. Спокійно відповідайте: "Кожен має право на власні відчуття щодо своєї ідентичності". Перенаправте розмову: "А що для тебе означає поняття "дім"? Це може бути будь-яке місце". Уникайте переконання або виправлення, натомість запитайте: "Розкажи про місце, де ти відчуваєш себе найкомфортніше". Включіть дитину через універсальні теми: дружба, сім'я, улюблені місця

Ситуація. Діти починають політичну дискусію про кордони

Реакція. М'яко зупиніть: "Це дуже важливі теми, але сьогодні ми досліджуємо особисті відчуття, а не політику". Перенаправте увагу: "Подумаймо про те, що об'єднує людей, а не про те, що їх ділить". Запропонуйте альтернативу: "Хто хоче поділитися своїм особистим досвідом дружби з дітьми з інших країн?". Нагадайте про правила: "У нашому колі ми говоримо про власні відчуття, а не про правоту чи неправоту інших"

Ситуація. Батьки скаржаться, що дитина ставить занадто багато питань удома

Реакція. Поясніть позитивну сторону: "Це чудово! Це означає, що заняття пробуджують у дитини цікавість та критичне мислення". Дайте практичні поради: "Не обов'язково мати відповіді на всі питання. Можна досліджувати разом або сказати: "Це цікаве питання, подумаймо разом"". Заспокойте: "Це нормальна частина розвитку. Діти досліджують свою ідентичність через запитання".

Додаткові матеріали для вчителя/вчительки

Ключові поняття простою мовою

Країна vs Держава

Країна — це спільнота людей з подібною культурою, мовою, традиціями та спогадами. Країна живе в серцях людей.

Держава — це офіційна організація з кордонами, законами, урядом та паспортами. Держава існує на мапі та в документах.

Приклад для дітей. Україна як країна існує в кожній українській пісні, що лунає в Лондоні, у кожному варенику, зробленому в Берліні, у кожній казці, розказаній українською мовою в Торонто.

Культурна ідентичність

Це відчуття належності до певної групи людей через спільну культуру. Як "сімейний рецепт" — передається від покоління до покоління і робить нас особливими.

Приклад для дітей. Коли ти співаєш "Червону руту" в Німеччині, ти ділишся українською культурною ідентичністю з іншими дітьми.

Діаспора

Люди однієї країни, що живуть в інших країнах світу, але зберігають зв'язок зі своєю культурою.

Приклад для дітей. Як насіння дерева, що вітер розніс по всьому світу — вони проростають в різних місцях, але залишаються тим самим видом дерева.

Історичні контексти для різних вікових груп

Для 9-11 років. Казкові паралелі

У давнину люди часто переселялися з одного місця в інше. Вони брали з собою найдорожче — казки, пісні, традиції. Так виникли схожі казки в різних країнах світу. Наприклад, історія про Попелюшку існує в сотнях варіантів у різних культурах.

Для 12-13 років. Великі міграції

Протягом історії цілі народи мандрували світом. Віки назад українці заснували села в Канаді, де й досі говорять українською. Вони створили "маленьку Україну" за тисячі кілометрів від батьківщини.

Для 14-15 років. Сучасні виклики

У сучасному світі поняття державних кордонів змінюється. Євросоюз показує, як країни можуть зберігати свою ідентичність, об'єднуючись. Інтернет створює "країни без кордонів" — спільноти людей з подібними інтересами по всьому світу.

Додаткові питання для обговорення

Філософські питання

1. Чи може людина мати дві батьківщини?
2. Що робить місце "домом"?
3. Чи можуть традиції змінюватися, залишаючись справжніми?
4. Як зберегти зв'язок з країною, живучи далеко?
5. Що об'єднує людей більше: кордони чи мрії?

Питання для глибшого дослідження

Для молодших (9-11 років)

- Які звуки нагадують тобі про дім?
- Чи можуть іграшки мати "громадянство"?
- Як дерева "пам'ятають" свою батьківщину?

Для середніх (12-13 років)

- Чому одні традиції зникають, а інші зберігаються?
- Як створюються нові культурні мости?
- Що означає "бути українцем" у сучасному світі?

Для старших (14-15 років)

- Як глобалізація впливає на національну ідентичність?
- Чи можливе "громадянство світу"?
- Які нові форми культурної належності виникають сьогодні?